

Valtiovarainministeriö

Viite: VN/13506/2024

Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle makeisten ja suklaan arvonlisäverokannan muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Diabetesliiton lausunto

- Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi arvonlisäverolakia siten, että elintarvikkeiden alennetun 14 prosentin suuruisen verokannan soveltamisalaan nykyisin kuuluvat makeiset ja suklaatuotteet siirrettäisiin 25,5 prosentin suuruisen yleisen verokannan soveltamisalaan. Sen määrittämiseksi, mihin tuotteisiin sovellettaisiin yleistä verokantaa, käytettäisiin yhdistetyn nimikkeistön nimikkeitä. Makeisten ja suklaatuotteiden ALV-korotuksen arvioidaan lisäävän valtion verotuloja noin 85 miljoonaa euroa vuoden 2025 tasossa, eikä korotuksella arvioida olevan merkittäviä terveysvaikutuksia. Makeisten ja suklaan ALV-korotus nostaisi kuluttajahintoja. Muutos astuu voimaan 1.6.2025.

Diabetesliiton näkökulma asiaan on kansanterveydellinen. Vaikka esitys korottaa hintoja ja vaikuttaa siten kuluttajien ostovoimaan, on se kansanterveysnäkökulmasta perusteltu ja kannatettava. Arvonlisäveron korotus voi tehdä makeisten ja suklaan ostamisesta vähemmän houkuttelevaa niiden hinnannousun myötä. Ravitsemuksen ja laajemmin terveyden kannalta epätarkoituksenmukaisten tuotteiden hinnannousua voidaan pitää yleisesti hyväksyttävämpänä keinona verotulojen kasvattamiseen.

Esitetyn muutoksen terveysvaikutukset arvioidaan kuitenkin mataliksi. Tätä perustellaan sillä (luku 4.6.), että mikäli kuluttajalle ei ole olemassa terveellisempää vaihtoehtoa, jota kuluttaja pitää hyväksyttävänä korvikkeena veron kohteena oleville tuotteille, ei kulutus ohjaannu terveellisimpiin tuotteisiin. Korvikkeen tulisi siis olla riittävän samankaltainen kuluttajan valinnan tekemiseksi, mutta terveellisempi.

Esityksen vaikutukset ovatkin fiskaalisia. Diabetesliiton näkemyksen mukaan kansanterveyden edistämiseksi tarvitaan rohkeampia esityksiä, jotka muokkaisivat ruokaympäristöä terveellisemmäksi sekä vaikuttaisivat kuluttajien ostoalintoihin. Siksi tuleekin viipymättä aloittaa terveysperusteisen elintarvikeverotuksen valmistelu. Tällöin verotettavat tuotteet ja niiden verotaso määräytyisi ainesosien, kuten sokerin ja kovan rasvan ja suolan perusteella. Veron porrastus on olennaista, jotta vaikuttavia kannustinvaikutuksia niin teollisuuden tuotekehitykselle kuin kuluttajien ostopäätöksille

voidaan saada aikaan. Porrastuksella osaltaan taklattaisiin esityksessäkkin tehty huomio matalista terveysvaikutuksista silloin, kun sopivaa korvaavaa tuotetta ei ole olemassa. Riittävän selkeä porrastus kannustaisi teollisuutta kehittämään reseptiikkaansa lähtökohtaisesti alemmaa veroluokkaa tavoitellen, ja toisaalta riittävän suuri hintaero tuotteissa tekisi kuluttajalle otollisimmiksi tuotevalinnat saman tuoteryhmän sisällä, jolloin ns. korvaavan terveellisemmän tuotteen valinta tehtäisiin useammin.

Esitetyn korotuksen kannustinvaikutukset teollisuuden tuotekehitykselle ovat osin epätoivottavat. Koska esitetyn korotuksen ulkopuolelle rajataan tullinimikkeeseen 1905 luokiteltavat muut tuotteet, kuten kakut, leivokset, keksit ja pikkuleivät, kannustaa se teollisuutta kiertämään yleistä ALV-kantaa kehittälemällä näihin kategorioihin luokiteltavia tuotteita. Verokantamuutoksen rajaamiseksi yleisesti makeisiksi ja suklaaksi katsottaviin tuotteisiin yleistä verokantaa ei sovellettaisi myöskään esimerkiksi nimikkeeseen 1806 90 60 kuuluviin kaakaota sisältäviin levitteisiin.

Väestön terveyttä Suomessa haastavat erityisesti liikapaino ja liikkumattomuus, jotka ovat osasyynä useiden kansansairauksien syntyyn. Painonhallinta on myös olennainen osa yleisten kansansairauksien, kuten diabeteksen ja sydän- ja verisuonisairauksien, hoitoa.

Suomalaisiin väestötutkimus- ja rekisteriaineistoihin perustuvasta tutkimuksesta tiedetään, että sairauksien kehittyminen 10 vuoden seurannan aikana on erittäin selvästi yhteydessä painoindeksiin. Esimerkiksi riski sairastua tyyppin 2 diabetekseen oli ylipainoisilla lähes kolminkertainen, lihavilla kahdeksankertainen ja vaikeasti lihavilla 16-kertainen normaalipainoisiin verrattuna. Normaalipainoiset sairastuivat 10 vuoden aikana tyyppin 2 diabetekseen, sepelvaltimotautiin, astmaan, polvi- tai lonkkanivelrikkoon, kihtiin tai sappikivitautiin huomattavasti harvemmin kuin ylipainoiset tai lihavat (THL Tutkimuksesta tiiviisti 14/2019).

Terveellinen ruokavalio ja säännöllinen liikunta ehkäisevät tutkitusti tyyppin 2 diabetesta merkittävästi silloinkin, kun siihen on suuri geneettinen riski. Väestön terveyden edistäminen lihavuutta vähentämällä onkin ymmärrettävä keskeisenä kansantaloudellisena tavoitteena erityisesti toiminta- ja työkyvyn ylläpitämisen ja myös terveyspalvelujen kysynnän vähenemisen vuoksi.

Laaja-alainen terveysperusteinen vero olisikin sekä kansanterveyden että kansantalouden näkökulmasta parempi kuin yksittäisten tuoteryhmien verottaminen. Diabetesliitto esittää, että hallituksen puoliväliriihessä asetetaan työryhmä

valmistelemaan laajan terveystieteellisen elintarvikeverotuksen käyttöönottoa Suomessa.

7.2.2025

Juha Viertola
toiminnanjohtaja
Diabetesliitto

Lisätiedot: Laura Tuominen-Lozić
sosiaali- ja terveystieteellinen asiantuntija
Diabetesliitto
laura.tuominen-lozic@diabetes.fi
p. 0400 723 655